

FYLKESMANNEN I ROGALAND

Områdevis oppstartsmelding – Jærkysten

Jærkysten er ett av 36 kandidatområder som skal utredes med utgangspunkt i tilrådninger fra Rådgivende utvalg for marin verneplan jf. føringer gitt av Miljøverndepartementet i samråd med Fiskeri- og kystdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet. Jærkysten er ett av 17 kandidatområder som er klarert for oppstart i første pulje gjennom forvaltningsplanen for Norskehavet.

Denne oppstartsmeldingen markerer starten på en planprosess som vil ende opp i et konkret høringsforslag som vil bli sendt berørte parter på formell høring. Fylkesmannen i Rogaland er ansvarlig for planprosessen innen rammer satt av Direktoratet for naturforvaltning. Arbeidet skjer i tett samarbeid med Fiskeridirektoratet sentralt og regionalt. Rammene for arbeidet er nærmere omtalt i generell del av oppstartsmeldinga.

Området inngår i kategori 5 – Åpne kystområder og ligger i Vestnorsk subprovins.

Areal, geografisk plassering og avgrensning

Det planlagte området har et areal på ca 168 km² (herav 124 km² utenfor grunnlinjen). Området strekker seg fra Sele og Revtangen i nord, til og med Ognabukta i sør, fra 5 meters dyp ut til om lag 50 meter, området faller inn under kommunegrensene i Klepp og Hå kommuner, i Rogaland fylke.

Planområdet er vist på vedlagte kart.

Verneverdier og -formål

På landsbasis er formålet med planen å ta vare på marine naturverdier og marine økosystemer. Områdene skal således dekke variasjonsbredden i norsk marin natur.

Når det gjelder kandidatområdet Jærkysten, er Jærstrendene et særegent område med store grunne partier med sand- og steinbunn. Området preges av stor fysisk dynamikk pga. bølger og strøm og utgjør et høyproduktivt og krevende miljø for en spesialisert fauna. Verneverdien er knyttet til bunn og bunnorganismene som lever i denne type natur.

Jærstrendene er det eneste større område med sand sør for Møre og Romsdal, og er også viktig fordi det representerer en overgangssone mellom Skagerrak subprovins og Vestnorsk subprovins.

Verneformålet for de åpne kystområdene knytter seg til å ta vare mangfoldet av naturtyper som er representative for ulike kystområder langs kysten men som også inneholder særegne kvaliteter.

Geologiske, fysiske og biologiske forhold

Sørlige og nordlige deler av det planlagte verneområdet består av eksponerte og dynamiske sandstrender med sanddynelandskap bakenfor. I midtpartiet fra Obrestad til Kvasseheim er det derimot mye rullesteinstrender. Generelt sett er det store løsmasseavsetninger og morenemateriale på Jæren, disse strekker seg også ut i sjøen til 30- 40 meters dyp, i en karakteristisk grunn brem. Bremmen er bredest i nord og sør utenfor sandstrendene ved Jærens Rev og i Ognabukta, hvor 50 meterskoten går opptil 5-7 km fra land.

Naturforhold

Det planlagte verneområdet omfatter den særpregede kysten av Låg-Jæren, hvorav berg-, rullestein-, morene-, klippe- og ikke minst sanddynekyst utgjør hovedtypene av natur. Gruntområdene har vekslende sand-, berg- og rullesteinsbunn, hvorav sistnevnte utgjør en del av de mektige submarine endemorenesystemene. Sandbunnsområdene har i tillegg store masseforflytninger avhengig av bunnstrøm- og stormaktivitet.

Hardbunnsområdene har betydelige forekomster av stortare ned til ca. 25 m dyp, og utgjør dermed et viktig økosystem. Dette skyldes tareplantenes tredimensjonale miljø som fungerer som tilholdssted for en rekke arter. Det er observert opp til 300 arter av alger og dyr i tareskogen, og en enkelt stortareplante kan ha over 80 000 individer knyttet til denne.

På grunn av tilførsel fra den nordgående kyststrømmen fra Skagerrak, er området relativt høyt belastet med hensyn til både næringssalter og miljøgifter, men trenden er nedadgående. Det ser derimot ut til at lokal tilførsel av næringssalter gjennom arealavrenning og tilførsel via elvene nå har en relativt større betydning (NIVA-rapport 5512-2007), ikke minst fra de intensive jordbruksområdene på Låg-Jæren (IRIS-rapport 2008/028). I tillegg er det utslipp av næringssalter fra kommunalt avløp til resipienten.

Det finnes kun sporadiske inngrep i selve tidevannssonen, dette omfatter først og fremst større mølohavner 5-6 steder langs kysten.

Kulturminner

Området har en vesentlig kulturminneverdi i form av et stort antall skipsvrak. I tillegg finner man den tettteste forekomsten av fornminner på landsiden nasjonalt sett, der disse spenner fra tidlig steinalder, via bronsealder, jernalder og vikingtid til reformasjonen, samt en rekke yngre kulturminner som Obrestad havn og Obrestad fyr.

Brukerinteresser

Taretråling

Taretråling har foregått nærmere 30 år i området, og det planlagte verneområdet er blant de beste tarefeltene i Rogaland. Det høstes i gjennomsnitt 21 000 tonn årlig (2007) fra disse områdene i Rogaland, med et maksimalt høstekvantum opp mot 30 000 tonn. De beste feltene finnes utenfor Kvasseheim og Revtingen, men det er betydelige mengder tare også i andre delområder. Området er viktig for tarenæringen på grunn av den relativt korte avstanden til alginatfabrikken i Haugesund (FMC-Biopolymer).

I det planlagte vernede området er det i dag ingen særskilte restriksjoner for taretråling med unntak av et område utenfor Revtangene, ut til ca 20 m dyp som foreslås som taretrålefritt referanseområde i marin verneplan.

Fiske

Det er 7 registrerte fiskefartøy i området med gjennomsnittslengde på 9 meter. Ingen av disse fartøyene har konsesjon eller deltakeradgang, og de driver fiske med passive redskap (garn, teiner og ruser) innenfor grunnlinja.

Det er registrert noe aktivitet knyttet til opplevelsesfiske, med organiserte turer for turister. Omfanget av dette er ikke kjent, men antas å være lite.

I det planlagte verneområdet foregår det teinefiske etter skalldyr innenfor grunnlinja, for øvrig er det også line-, ruse- og enkeltgarnfiske, samt enkelte laksenøter (fem stk. i 2008).

Akvakultur

Det eksisterer ingen anlegg i det planlagte verneområdet per dags dato. Vi kjenner heller ikke til noen planer om etablering her. Dette skyldes først og fremst at området er svært værutsatt. Området har også status som nasjonal laksefjord og vil dermed allerede ha begrensninger på akvakultur av laks og ørret. Det som kan være aktuelt er skjellanlegg og/eller havbeite (utsetting av skjell og skalldyr på havbunnen for gjenfangst).

Reiseliv og friluftsliv

Jærstrendene er blant de viktigste friluftsområdene i hele Rogaland, med omkring 500 000 besøkende hvert år.

Skipstrafikk og farleder

Ut fra Kystverket sine opplysninger går det frem at det er en hovedled på utsiden av det planlagte marine verneområdet (Songvår-Kvitsøy Farledsnummer: 1036). Nord for verneområdet ligger hovedleden som går inn til Risavika (Feisteinsleia-Skudefjorden Farledsnummer: 1500), i tillegg er det en biled som går inn til Sirevåg, denne benyttes først og fremst av fiskefartøyer inn til fiskerihavnene her (Sirevåg Farledsnummer: 2112). I den senere tid har skjedd en betydelig utbygging av havna i Risavik, noe som medfører en økning i sjøtrafikken til havna.

Det er betydelig sjøtrafikk utenfor Jærkysten, både trafikk langs kysten og trafikk for anløp til/fra havner i Stavanger og Sandnes-området samt Ryfylke. Det er fem fiskerihavner i det aktuelle området samt en rekke fyr og navigasjonsinstallasjoner. I nordenden av området er det en ankringsplass, Karlssmedgrunnen, som er mye brukt av større skip.

Forsvaret

Forsvaret har skyte- og øvingsfelt som delvis overlapper nordligste del av det foreslåtte verneområdet utenfor Vigdel (feltnavn "END 257 Vigdel II" og "END 258 Vigdel III"). Feltene disponeres av Sjøforsvaret. En vurdering av eventuelle konflikter mellom Forsvarets virksomhet og verneinteresser må avklares nærmere i den videre planprosessen.

Forskning

Området representerer et kvartærgeologisk modellområde med stor verdi for forståelsen av nasjonale istidssuksjoner. Området består av et nokså klart avgrenset undersjøisk grunt

sokkelområde med typiske løsmasseavsetninger av endemorenemateriale blant annet Listamorenen.

I tillegg er overgangssonen mellom hav/land av spesiell interesse på grunn av at området utgjør en viktig grense mellom bevarte tertiære/mesozoiske sedimentære bergarter (havbunn) og grunnfjell (land).

Masseuttak av sand og grus

I lys av de knappe, tilgjengelige ressursene av sand og grus på land, kan deler av de undersjøiske forekomstene i området, i utgangspunktet tenkes å være av fremtidig økonomisk interesse.

Eksisterende vern

Jærstrendene landskapsvernområde ble revidert og vernet på nytt i 2003. Vernet består både av landskapsverneområde, plantefredningsområde og fuglefredningsområde, der formålet er å ta vare på det egenartede natur- og kulturlandskapet. Området er særpreget på grunn av typen strand, samt en rekke geologiske, botaniske, zoologiske og kulturhistoriske elementer. Vernet omfatter 13 km² fastlandsareal, 4 km² øyer og holmer og ca 80 km² sjøareal.

Gjennom St. prp. 32 (2006-2007) er også området Jæren-Dalane opprettet som nasjonal laksefjord etter vedtak av 15. mai 2007. Formålet med vernet er å gi et utvalg av de viktigste laksebestandene i landet en særlig beskyttelse mot inngrep og aktiviteter i vassdraget og de nærliggende kystområdene. Det er dessuten flere viktige lakseførende vassdrag som munner ut i det planlagte marine verneområdet. I tillegg er fire av disse vernede vassdrag, deriblant Figgjo, Orreelva, Håelva og Fuglestadåna.

Det er også utvalgte områder innenfor det planlagte marine verneområdet som har internasjonal vernestatus i henhold til Ramsar-konvensjonen, dette gjelder spesielt fuglefredningsområdene tilknyttet Rogaland våtmarkssystem.

Plansituasjon

Det er to kommuner som grenser til det planlagte marine verneområdet, og dette er Klepp og Hå kommune. I begge disse kommunene er det aktuelle kyststrekket vist som båndlagt etter lov om naturvern.

For Hå kommune gjelder kommuneplanen for perioden 2007-2022. Sjøarealene er inkludert, og disse er båndlagt etter naturvernloven, dermed er det særlige verneforskrifter som gjelder for disse områdene.

I Klepp kommune gjelder planen for 2006-2017. Sjøarealene er inkludert, og disse er båndlagt etter naturvernloven, dermed gjelder særlige verneforskrifter for disse områdene.

Det er i tillegg utarbeidet fylkesdelplan for Jærkysten (2003), og for kystsonen i Rogaland (2002), hvor det er fastlagt mål, strategier og retningslinjer for forvaltningen av denne kystsonen.

Det er videre utarbeidet fylkesdelplan for sand-, grus og pukkrressurser på Jæren (2006) som slår fast at gjenværende sand- og grusressurser på land er avgrenset. Jærkysten er ikke omtalt

som aktuelt område for uttak. I følge fylkesdelplan for kystsonen (2002) kan fremtidig uttak av sand- og grusforekomster fra sjøbunnen tenkes aktuelt, men det fremkommer ikke konkrete planer om dette.

Det er dessuten utarbeidet forvaltningsplan for tang og tare – dette reguleres gjennom Forskrift om regulering av høsting av tare i Rogaland (2004).

Ny forvaltningsplan for Jærstrendene landskapsvernområde er under utarbeidelse, og forventes sendt på høring i 2009.

Referanseområde

Deler av det planlagte marine verneområdet er i dag stengt for taretråling. Denne forbudssonen strekker seg vestover fra Revtingen og ut til 20 meters dyp, og utgjør ca 10 % av arealet i det planlagte marine verneområdet. Tråleforbudssonen vil også kunne egne seg som grunnlag for å sammenlikne status og utvikling i området med/uten aktivitet. Slike referanseområder kan være knyttet til klimaendringer, introduksjon av arter, forurensning, fysisk påvirkning eller høsting av levende ressurser.

Aktuelle virkemidler

Et utgangspunkt for vurdering av virkemidler er tilrådingene fra Rådgivende utvalg for marin verneplan mht. verneverdier og –formål, og forslag til mulig anvendelse av lovverk fra DN og direktoratsgruppen. Det ble foreslått at naturvernloven og vernekategorien landskapsvernområde vurderes. Omtrent halvparten av området er allerede vernet som landskapsvernområde. Naturvernloven er nå avløst av den nye naturmangfoldloven. Etter denne loven er det aktuelt å vurdere Jærkysten som marint verneområde i henhold til loven § 39. Alternativt vil beskyttelse av området ved bruk av havressursloven, akvakulturloven og havne- og farvannsloven, jf. den generelle oppstartsmeldingen, også bli vurdert.

Mulige virkninger av verne-/beskyttelsesforslaget

Restriksjonsnivå i forhold til ulike aktiviteter skal utredes nærmere i den videre prosessen med utgangspunkt i tilrådingene fra Rådgivende utvalg for marin verneplan.

En vesentlig del av den høstbare stortaren i Sør-Rogaland høstes i det planlagte marine verneområdet. På tross av at forskning har vist at taretråling representerer et avgrenset inngrep i tareskoghabitatet på nasjonalt plan, kan tareskogens funksjon lokalt reduseres som habitat inntil taresamfunnet er reetablert i det lokale området. I den sammenheng vil det være viktig med et referanseområde der dette kan overvåkes. I og med at taretråling allerede er forbudt i det aktuelle referanseområdet, vil marin verneplan ikke medføre noen ytterligere begrensninger for taretråling i området.

Det legges ikke opp til særskilte restriksjoner på fiske. Når det gjelder havbeite har rådgivende utvalg for marin verneplan i sin tilråding pekt på at havbeite generelt bør utøves med stor forsiktighet i de marine verneområdene. Disse bør forbli mest mulig upåvirket fra manipulasjon mens en kan høste bærekraftig fra de naturlige bestandene eller forekomstene. Utvalget har videre anført at oppdrett av skjell utnytter den naturlige planktonproduksjonen og vil normalt medføre mindre organisk belastning enn oppdrett av laks eller marin fisk som fores i merd. Det vil imidlertid være noe organiske tilførsler som må overvåkes.

Inngrep i bunnen bør i utgangspunktet unngås, og det legges opp til at en er restriktiv til uttak og deponering av masser og plassering av konstruksjoner på bunnen. Indre deler er allerede vernet som LVO, hvilket innebærer at det allerede er begrensninger på ulike former for inngrep og tiltak.

Jærkysten er svært viktig for reiselivsnæringen. Dermed vil et varig vern av sjøområdet i tillegg kunne fungere som en støtte til de eksisterende opplevelseskvalitetene som finnes i området.

Det marine vernet vil innebære en ytterligere beskyttelse av et særpreget bunnliv, undersjøisk landskap, samt et svært dynamisk og sårbart økologisk transekt mellom sjø og strand. Referanseområdet med taretrålingsforbud vil gjennom samarbeid mellom aktuelle myndigheter og næringsutøvere og forskningsinstitusjoner kunne bidra med verdifull kunnskap i forståelsen av problematikken rundt strand, erosjon og marint biologisk mangfold inkludert sjøfugl.

Konsekvensene av verneforslaget for Jærkysten skal belyses nærmere gjennom den ordinære planprosessen, som bl.a. vil omfatte møter med berørte parter og offentlig høring.

Forvaltning

Forvaltningsplan

Det vil bli utarbeidet forvaltningsplaner for områdene i planen. Disse vil vise tiltak for å fremme formålet med vernet, og de vil presisere hvordan verneforskrifter og andre beskyttelsestiltak skal praktiseres. Man tar sikte på å utarbeide en forvaltningsplan for Jærkysten marine verneområde så snart som mulig etter vernevedtaket. I denne prosessen vil man ta stilling til hvordan de ulike verne- og brukerinteressene skal håndteres, og det vil foreligge konkrete retningslinjer for bruk av området innenfor de rammene som trekkes opp i vedtak om vern. Det er skissert en liberal tilnærming til bruk av området, og det vil kreve en jevnlig overvåking og kontroll for å sikre at verneverdiene ikke gradvis påvirkes og forringes over tid. Rutiner for dette tas inn i arbeidet med forvaltningsplanen. Bruk av referanseområdet kan inngå i den overvåking og kontroll som naturlig følger av forvaltning av området.

Forvaltningsmyndigheter

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal være forvaltningsmyndighet etter naturmangfoldloven. Fiskeridirektoratet vil ha ansvaret for forvaltning etter havressursloven og akvakulturloven. For forvaltning etter havne- og farvannsloven vil Kystverket være ansvarlig myndighet. (Det tas sikte på at ny lov kan tre i kraft 1. januar 2010).

Det vil bli lagt opp til ulike prosesser for å involvere berørte myndigheter, organisasjoner og næringsutøvere i forvaltningen av områdene.